

מתורתו של צדיק אביר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בבואור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, פר' בשלח תשפ"ו

בית יעקב

קדשת האכילה בשבת

ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום
לה היום לא תמצאוהו בשדה (טו כה).

רעת תאוות האכילה

מן התאוות הקשות היא תאוות אכילה
ושותיה. זאת משום שאין רעתה נראית
לעין כל, ועלול האדם לחשוב כי אינו
עוסק אלא בקיום גופו, ולבו אינו מגלה
לפיו כי באמת עסוקו אינו אלא במלוי
תאוות הגוף ושקיעתו בהן.

ההבדל בין אכילה בחול למאכלי השבת

רבנו זיע"א (פיתוחי חותם) מביא על כך
את דברי רבנו האר"י זיע"א, הכותב בספר
הגלגלים (לח) כי מה שאוכל האדם בימות
החול, קרוב הוא אצל החיצונים, ואין
אכילה זו מביאה לידי השפעה רוחנית
על האדם אלא במה שנוקק באמת לערך
מחיתו, אך לא באכילה היתרה שאינו
נצרך לה, ומותר זה מוסיף כח ליצר הרע
רחמנא לצלן. אמנם, סעודות שבת קדש
אין בהן שום חלק מותר, כי כל יסודן
ברוח ונבלע כל המאכל באברי האוכל,
לתת בהם קדשה וטהרה.

הנאת השכינה ממאכלי השבת

ויסוד הדברים מופיע כבר בזהר
הקדוש, שם כתוב במקום אחד (ה"ב
קנ"ד) כי יצר הרע אינו נמצא אלא מתוך
אכילה ושתייה, ומאידך במקום אחר (ה"ב
ר"ח) מביא כי בשבת קדש נהנית השכינה
הקדושה בכבודו ובעצמה מן המזון
שאוכל האדם בסעודת הקדושות.

שלטון השכינה בשבת ובריחת הקליפות

על כך רומז הכתוב כאן בדבריו של
משה רבנו עליו השלום לישראל: 'אכלהו
היום' את מאכלי שבת קדש, שכן כל
מה שתאכלו קדוש הוא, שכן 'שבת
היום לה'. וטעם הדבר, משום שהיום
לא תמצאוהו בשדה. יש לפרש את תבת
'תמצאוהו' בגו'ר'קון 'תמצא ה' ו', אלו י"א
(iii) קלפות הטמאה שהם שורש הסטרא
אחרא, ובשבת קדש אין שום כח לקלפה
לשלט, וכל הקלפות בורחות ומסתתרות
מרב קדשתה, כי אין לזרים חלק ונחלה
ביום השבת, מלבד השכינה הקדושה
הנקראת 'תקל תפוחין קדישין', שהוא
הרמז בתבת 'שדה'.

יראת יעקב

תקון הנשמות ויציאת הניצוצות

את מצרים כמצודה שאין בה דגן וכמצולה
שאיין בה דגים, ותרמו בזה כבר מבאר בכתבי
רבנו האר"י זיע"א (שער המצוות פרשת ראה), שבררו
ישראל את כל ניצוצות הקדשה שהיו במצרים
ומהן היתה כל חיותם של המצרים. מטעם זה גם
נאסר על בני ישראל לראות עוד את מצרים עד
עולם, כדי שלא ידח ממנו נדח ולא ישובו כחות
הקדשה לעולם לבור שבים.

שינוי השם מהעם 'לבני ישראל'

ענינים אלו נרמזים כאן בלשון הכתוב. שכן,
שלוש פעמים נכתבה כאן תבת 'העם', רמז
לשלושה 'עמים', דור המבול, דור הפלגה ודור
סדם, שנתגלגלו נשמות אלו בהם. ועוד, שצירוף
שלוש פעמים 'העם' (115X3=345), עולה בגימטריא
במנין התבות הם מבול פלגה סדם (345).

אכן, לאחר שנעשה התקון השלם בידי
בני ישראל, והוציאו את הנשמות הללו מבין
הקלפות, נאמר עליהם בלשון 'חמשים' עליו
בני ישראל, ושוב לא נקראו בשם 'העם', שכן
הועיל הברור שעשו להעלות את דרגתם לשם
החשוב.

צער סמא"ל ומיתתו

מחמת כל זה, פותחת הפרשה בלשון 'ויהי',
שהיא לשון צער (ראה מגילה י'). כיון ש'בשלח
פרעה את העם, היה שריו בצער גדול, בידעו
את גדל האבדה שיצאה מתחת ידו הטמאה,
שהרי הוציאו בני ישראל אתם את ניצוצות
הקדשה מבין הקלפות, והותירו אותן כפגרים
מתים.

צער הגדול של פרעה נבע מקר שבו נתלבש
'סמא"ל', כידוע שפרעה רומז אליו, ושמו מעיד
על כך, שכן בתבת 'פרעה' במלוי כזה: פ"א רי"ש
עי"ן ה", עולות אותיות המלוי 'אישני' בצירוף
ארבע אותיות התבה, במנין 'סמא"ל' במלוי כזה:
סמ"ר מ"ם אל"ף למ"ד (385). וכאשר שלח את
העם, נתקומו בו סופי תבות אלו, ונעשה 'מת'.

כל הברור מכוחו של משה

מטעם זה, נסמך לפסוקים אלו הפסוק הבא,
הפותח בתבות 'ויקח משה'. שכן עקר יציאת
בני ישראל ממצרים, והוצאת ניצוצות הקדשה
מבין הקלפות, נעשה מכוחו של משה רבנו עליו
השלום, ורק בזכותו עמדו ישראל מדרגת 'העם'
לבא אל שם הראוי להם - 'בני ישראל', וכל
הברור נעשה על ידו.

ויהי בשלח פרעה את העם... פן ינחם העם
בראותם מלחמה... ויסב אלהים את העם דרך
המדבר ים סוף וחמשים עליו בני ישראל מארץ
מצרים. ויקח משה (יג יז-ט).

צערו של פרעה ביציאת ישראל

צער גדול הצטער פרעה הרשע עד אשר
הסכים לשלח את ישראל ממצרים. הוא הקשה
את ערפו למרות כל המכות שנגחתו עליו, ולא
רצה לשלחם בשום אופן, עד שהכה במכת
בכורות וחשש לחייו, ולכן שלחם בעל כרחו.

גלגול נשמות ישראל שלוש פעמים

בבואר הענין מביא רבנו זיע"א (מחשוף הלבן)
את דברי רבנו האר"י זיע"א (שער הפסוקים פרשת
שמות ועוד), שכבר הובאו כאן מספר פעמים, כי
בני ישראל שהיו במצרים, היו נשמותיהם כבר
קדם לכן בעולם, בדור המבול, בדור הפלגה,
ובדור אנשי סדם, ושלושה גלגולים אלו לא
הועילו לאלו הנשמות לבוא לידי תקון, אלא
אדרבה, הוסיפו רשעה על רשעתם.

חיות הקליפות מכוח הנשמות הקדושות

יש לדעת שנשמות אלו לא היו נשמות
פשוטות כלל ועקר, אלא נשמות גבוהות
ומיוחדות, שנבקשו תחת יד הקלפות. משום
כך, היו כחות הטמאה מתאמצים בכל כחם
להשאיר את בלעם בפיהם, ולא לאפשר להם
לשוב בתשובה ולצאת מתחת ידם הרשעה.
שכן עקר כל חיות הקלפות היא מכח ניצוצות
הקדשה השבויות בידיהן, ובהיות נשמות אלו
תחת יד הקלפות, היתה להן הנאה גדולה מהן,
ושפע אור וחיות. אמנם, ידעה מלכות הרשעה,
כי מיד כאשר יצאו אותן הנשמות וישובו לצד
הקדשה, יבטל כל כחה, ותהיה ממש כחרס
הנשבר שאין בו ממש.

משום כך, פרעה הרשע שהיה משרת את
הקלפות, עכב בכל כחו את בני ישראל מלצאת
ממצרים, כדי שלא יתקנו נשמותיהם לעולם,
וישארו לצד תחת ידו.

יציאת ישראל המיתה את הקליפות

אמנם, הקדוש ברוך הוא לא הפיק זמנו,
והחיש את הקץ כדי להוציאם קדם שגשתקעו
לגמרי בתוך הטמאה. כאשר יצאו ישראל,
נאמר עליהם (לעיל יב לו) 'וינצלו את מצרים', וכפי
שדדשו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות טו), עשו

באור יעקב

כתב זאת זכרון בספר

אותך מדוע צערת את בני שהגיע לבקשך הסכמה על ספרי? וכי בחנת אותי ואת אותו הפוסק, כדי שתדע לקבוע מי מאתנו ירד באמת לחקרה של תורה? האם אותו פוסק שם אותך לעורך הדין שלו? ומי אתה בכלל שתחלק על מה שאני כתבתי? יבוא אותו פוסק והוא יחלק עלי. תדע לך כי אני מוסיף כעת לכבוד התורה שיש בה, ואם לא שהיית בן תורה היית רואה מה הייתי עושה לך. מודרכי תמיד להיטיב לכל אחד ואחד מישראל באשר הוא. אולם, כעת אני מזהיר אותך, שתשמר על עצמך מאוד ותעשה בבקר כדברי בני.

החכם התעורר מחלומו רועד כלו, ומאז לא יכל לשוב ולתת תנומה לעפעפיו. עם שחר שגר את חשובי תלמידיו שינקראו לרבי אהרן ויביאוהו למעונו, כשהוא לא טועם מאומה עד שידאה את רבי אהרן ויכתב לו הסכמה. השליחים לא ידעו היכן מתאכסן רבי אהרן, ורק לאחר מאמצים מצאו את האכסניה. יצאה אליהם בעלת הבית, וכאשר שמעה את דבריהם הבינה כי דבריה מאמש התקיימו. אז אמרה להם כי רבי אהרן לא ילך עמהם, ולכן יאמרו לרב שהוא יבוא לכאן אל רבי אהרן. ברם, רבי אהרן ששמע את הדין ודברים בחוץ, אמר לבעלת הבית כי לא נאה כדבר הזה, כיון שהרב הזה הוא גדול בתורה, ואם כן עליו ללכת אל הרב.

כאשר הגיע רבי אהרן למעונו של הרב, יצא הרב לקראתו ובקש ממנו מחילה, ואף ספר לו כל מה שארע לו בלילה עם אביו. ואז אמר לו: "לא רק שאני אכתב לך הסכמה, אלא אמליץ לכל הרבנים שיסכימו על הדפסת ספריו של מר אביך". ואכן, כל חכמי ירושלים כתבו הסכמה נלהבת לספרי רבנו, כאשר להסכמה זו צרפו גם חכמי חברון וחכמי טבריה את הסכמותיהם, אשר מעשרות את כל ספריו הקדושים של רבנו זיע"א.

מלאכת הקדש של הדפסת כתביו של רבנו זיע"א, הטלה בעקר על בנו השני, מרן רבי אהרן זיע"א שהתעסק בכך מתוך מסירות נפש. יספר, בעת שפנה רבי אהרן, לאחד מגדולי רבני ירושלים כדי לבקש את הסכמתו לספריו של רבנו זיע"א, הגיע לפניו כמה מגליונות החבור 'ורו משפטיך ליעקב'. אותו חכם, עין בגליונות כתב היד, ואז תוך כדי עלעול מצא שרבנו חולק בדבריו על אחד מגדולי הפוסקים שבדור הקודם.

משכה, קרא בדחיפות לרבי אהרן, ואמר לו: "מפני תשובה זו, אינני מוכן לתת הסכמה לספר, כיון שהוא חולק על פוסק גדול, שבודאי גדול יותר מאביו. באם לא הייתי רואה קדם לכן את התשובה, הייתי חושב לתן לך הסכמה, אבל עתה, מאחר וכבר ראיתי את התשובה הזאת, אינני מוכן בשום אופן לתת לך הסכמה". ולא עוד, החכם אף הודיע לרבי אהרן כי לא יגיע גם לשאר חכמי ארץ ישראל להעניק הסכמה לספר שפנה.

רבי אהרן יצא מבית הרב הירושלמי עצוב, כמי שעולמו חשך בעדו, ופנה ללכת אל האכסניה בה התאכסן. בהגיע ארוחת הערב לא נגע במאכלים ולא רצה לטעם מאומה. בקשה ממנו בעלת האכסניה שיספר לה מדוע הוא עצוב, אבל הוא סרב, עד שלאחר שהפצירה בו ספר לה. האשה שהכירה בגדלתו של אביו רבנו זיע"א, חיכה ואמרה לרבי אהרן: "האמנם אתה מפקד על מר אביך שהיה איש קדוש וטהור? אולי על עצמך אתה יכול לפחד, אבל לא על מר אביך. תדע לך", הוסיפה, "שאני לא אניח לך מחר לצאת מהבית, עד שיבוא אותו רב לכאן, ויחפש אתר". דבריה עודדו את רבי אהרן, והוא אכל ושתה בשמחה, ופנה למטתו ללון מתוך אמונה שכדברי האשה כן יהיה.

באותו הלילה, הגיע רבנו במראות הלילה והתגלה לפני אותו חכם, ויאמר לו כדברים האלה: "אני יעקב אביהצירא, הגעתי אליך לשאל

קדושת יעקב

התבוננות באוכלי המן מביאה לבטחון

שהכל מאתו יתברך, והעקר היא עבודת ה', ואם יהיה לו צרכו מה טוב, אך גם אם יחסר לו, אשריו שזכה לעסק בתורה. אך אם לא ילך בדרך זו, וימתין קדם לפרנסה, לא יוכל לעסק בתורה.

בכל יום מומין ה' את פרנסת עוסקי התורה

וזהו שנאמר כאן: 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים' כלומר, להלחם בעולם מן השמים הוא, כי כל הפרנסה תלויה רק ביד ה' יתברך. ואם כן כל הטרחה היתרה שטורחים בני אדם בעולם לצבד להם עפרות כסף וזהב, לחנם היא, ואין בה כל תועלת, כי ה' הוא הממטיר את הלחם. ולכן אין להיות להוטים אחר המון ולקרבנותו לצורך העתיד, אלא יוצא העם ולקטו דבר יום ביומו, ויבטחו בה שיזמן להם בכל יום את פרנסתם.

הנהגה זו, היא המוכיחה לעיני כל על דעתו הפנימית של האדם, והעושה כך נכר בטחונו בה לעיני כל. וזהו 'למען אנסנו' כך נתן לנסות ולבחון מי הוא הבוטח באמת. ומלבד זאת, רק הנהגה כך יבחן 'הילך בתורתו אם לא' כי רק בהנהגת הבטחון נתן ללמד באמת ולעסק בתורה כראוי, ואם לא יבטחו האנשים בה, בודאי לא יעסקו בתורה.

ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתו אם לא (מז ד).

לא קלה היא דרך הבטחון, ורבים המונעים את האדם מלבטח בה באמת. אך העצה הגדולה לזכות במדה זו, היא התבוננות בהנהגת ה' עם בני ישראל במדבר, שהאכילם את המן - לחם אבירים מן השמים, ללמדם כי העוסקים בתורה ושמים בה מבטחם, לא יחסר להם דבר.

אין לחכות לקיבוץ ממון לעסק התורה

רבנו זיע"א (פיתוחי חותם) מפרש את הפסוק האמור על דרך הרמז, על העוסקים בתורת ה' ומתפרנסים מידו הרחבה. ומודיע להם הקדוש ברוך הוא, כי כל העוסק בתורה צריך לבטח בה יתברך ולא להמתין שיהיה בידו ממון הרבה ורק אחר כך לעסק בתורה. כי אם יהיה האדם להוט לקבץ ממון, ויחשב בדעתו, כי רק כשהיה לו ממון רב ומזונותיו יהיו מצויים בידו, רק אז יהיה לבו פנוי לעסק התורה, סופו שלא יבא לעולם לעסק התורה חלילה. וכמו שאמר התנא (אבות פ"ב משנה ד): 'אל תאמר לכשאפנה אשנה, שמה לא תפנה'. על כן ישים האדם בטחונו בה מיד כשמתחיל ללמד, ויזכר